ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. ректора
Національного університету
«Одеська юридична академія»

_____ **професор Галина УЛЬЯНОВА**

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Кубрак Гліба Олеговича на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія»
09 листопада 2022 р., протокол № 2

Витяг

з протоколу засідання фахового семінару кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

№ 9 від 28 січня 2025 року

Присутні:

Головуючий - завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права Національного університету «Одеська юридична академія, д.ю.н., професор Харитонова Т.Є.

Запрошені на засідання:

професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор, Григор'єва Х.А.;

Інші присутні: завідувач кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор Подцерковний О.П. ***науковий керівник***;

доцент кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Гофман О.Р.;

доцент кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Добровольська В.В.;

доцент кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Згама А.О.;

доцент кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Будурова Г.М.

лаборант кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія» Говорун С.О.

З присутніх 3 доктора юридичних наук та 4 кандидати юридичних наук – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Кубрака Гліба Олеговича на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії Кубрака Г.О. на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», поданої на здобуття вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувач зазначає, що дисертація є комплексним дослідженням питань щодо виокремлення й характеристики поняття та ознак державної підтримки малого та середнього бізнесу, досліджено порядок та умови її надання, її різновиди, тощо в якому здійснено її системний науково-практичний аналіз.

Актуальність обраної теми дослідження обумовлена тим, що державна підтримка малого та середнього бізнесу є одним з ключових факторів економічного розвитку будь-якої країни, адже саме вона дозволяє стимулювати підприємництво, створювати нові робочі місця та підвищувати конкурентоспроможність національної економіки. Сучасні умови господарювання потребують певних засобів – практичних дій щодо державної підтримки малих та середніх підприємців. Закон України «Про державну

допомогу суб'єктам господарювання» (далі – Закон про державну допомогу) є спеціальним нормативним підґрунтям державної підтримки та містить умови, порядок її надання, мету та інші чинники. Малі та середні підприємці, в силу свого господарсько-організаційного стану, відчувають важкі наслідки воєнної економіки, які можуть їх ввести в стан стійкої неплатоспроможності та, як наслідок, до банкрутства.

Найбільш дійєвими сучасно-затребуваними різновидами державної підтримки пряма фінансова підтримка: кредити, гранти, субсидії; податкові пільги: зниження ставок податків, податкові канікули; гарантії: державні гарантії за кредитами; інформаційна підтримка, як-то надання консультацій, організація тренінгів та регуляторна підтримка, тобто спрощення процедур ліцензування, реєстрації тощо. Проблемними положеннями є господарсько-правове обґрунтування зазначених різновидів та визначення державної підтримки як економічно-правової категорії, що є важливою умовою її правосвідомості і правозастосування, та зумовлює актуальність дисертаційного дослідження.

Проблемам визначення державної підтримки та її зв'язок із терміном «державна допомога» присвячені праці чисельних вітчизняних і зарубіжних вчених, як юристів, так й економістів, серед яких: О. О. Бакалінська, М. Бараш, О. О. Булана, Г. Л. Знаменський, Д. В. Зятіна, Ю. Кравченка, К. С. Лебьодкін, А. М. Масько, С. Б. Мельнік, Т. В. Некрасова, Я. В. Петруненко, К. В. Смирнова, В. Семиноженка, С. Таран, І. В. Труш, Д. Чернікова, А. В. Шевчук та ін.

Відповідно до встановленого об'єкта (суспільно-правові відносини, які виникають при з'ясуванні і визначенні державної підтримки малого та середнього бізнесу) і предмета дисертації (теоретичні та господарсько- правові аспекти поняття, ознак та змістовної характеристики державної підтримки малого та середнього бізнесу), її метою є всебічний аналіз та розроблення положень, спрямованих на розвиток доктрини господарського права, вдосконалення норм діючого законодавства щодо визначення поняття та ознак поняття та ознак державної підтримки малого та середнього бізнесу, її різновидів, господарсько-правового забезпечення, задля підвищення ефективності нормотворчої та правозастосовної діяльності у даному напрямку.

Згідно із визначеною метою, окреслено такі основні завдання для її досягнення:

- дослідити та визначити поняття державної підтримки малого та середнього бізнесу як економіко-правової категорії;
- дослідити та визначити поняття державної підтримки малого та середнього бізнесу як засобу державного регулюючого впливу;
- проаналізувати державну підтримку МСБ в зарубіжних країнах та можливість її імплементації нормативних вимог у законодавство України;
- охарактеризувати системний характер господарсько-правового забезпечення державної підтримки МСБ;

- визначити та здійснити аналіз умов-критеріїв надання державної підтримки МСБ;
- дослідити і визначити суб'єктів малого та середнього підприємництва як отримувачів державної підтримки;
- з'ясувати і визначити засоби диджиталізації як об'єкти державної підтримки МСБ;
- провести аналіз поняття та ознаки грантових програм для ветеранів війни та роль державних банків та фондів у підтримці МСБ;
- виокремити та дослідити перспективне правове забезпечення державної підтримки МСБ;
- розробити теоретично обґрунтовані пропозиції щодо модернізації чинного господарського законодавства у сфері державної підтримки малого та середнього бізнесу.

Методологічним підґрунтям дослідження є сукупність філософських, загально-наукових і спеціальних наукових методів, що забезпечили об'єктивне дослідження предмета та формування обґрунтованих висновків. Зокрема, у роботі використано такі методи: діалектичний метод – як основу при визначенні основних понять (всі розділи); системний – для визначення державної підтримки як інституту господарського права, її ознак та різновидів (підрозділ 1.1); формально-логічний – для визначення понять «державна допомога», «державна підтримка», «умови-критерії державної підтримки», «форми державної підтримки» (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2.); метод абстрагування та узагальнення – для вивчення і дослідження існуючих підходів до поняття державної підтримки малих та середніх підприємців, її відповідного господарсько-правового забезпечення, застосування до окремих сфер господарювання (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1, 3.2, 3.3.); юридико-статистичний – для аналізу практики застосування державної підтримки малих та середніх підприємців відповідно до її окремих форм (підрозділ 2.2); структурний метод дав змогу виділити різновиди державної підтримки малих та середніх підприємців, їх господарсько-правове та інше забезпечення, дослідити її форми, а також їх застосування до окремих сфер господарювання, (підрозділи 11, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); компаративістський метод сприяв аналізу закономірностей правового впливу на умови надання державної підтримки малих та середніх підприємців та формулюванню пропозицій щодо вдосконалення господарського вітчизняного законодавства з урахуванням позитивного законодавчого зарубіжного досвіду (підрозділ 1.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням питань господарсько-правового регулювання та виокремлення державної підтримки малих і середніх підприємців у контексті воєнного стану та перспективи вступу України до ЄС. Внесок дисертанта в наукову розробку цих проблем полягає у формулюванні нових теоретичних концепцій, уточненні характеристик господарсько-правових

категорій, а також у розробці рекомендацій для практики правозастосування і пропозицій щодо удосконалення господарського законодавства України. Зокрема, наукова новизна дослідження відображена в таких основних положеннях:

уперше:

- надано визначення конкурентної позиції МСБ як обов'язкового показника надання державної підтримки, яка визначає поточне становище на ринку, з урахуванням фінансово-господарського стану на підставі показників ділової активності підприємства: коефіцієнтів оборотності активів, заборгованостей, запасів, фондовіддачі; тривалості операційного циклу, оборотності капіталу, запасів, прибутку та рентабельності, що потребує її запровадження задля узгодження економічних мети та змісту засобів державної підтримки МСБ;
- обґрунтоване поняття державної підтримки переміщення (релокації) МСБ як процесу переміщення малого бізнесу - виробничо-технічного обладнання, транспортування виробництва, розміщення працівників, приміщення тощо на безпечну територію, з метою якнайшвидшого відновлення поточної господарської діяльності протягом дії воєнного стану та одного року після нього;
- запропоноване поняття «мале ветеранське підприємництво» як різновиду підприємницької діяльності, метою якої є реінтеграція (бізнес-адаптація) ветеранів до мирного життя, підвищення їх добробуту через реалізацію власної бізнес-ідеї - чисельних бізнес-проєктів, стартапів, хабів, тощо, у тому числі шляхом їх залучення в пріоритетному порядку до виконання науково-технічних і соціально-економічних нормативів, за якими програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб;
- запропоновано створення Єдиного сервісного електронного порталу як Додатку до *Дії - Дія-МСБ підтримка* з відповідним ефективним ступенем захисту, змістом якого є зразки форм-заяв на отримання різних видів державної допомоги, контракти на задоволення державних потреб тощо, що дозволятиме підвищити оперативність процедур надання державної підтримки МСБ;
- виокремлено поняття Є-комплаєнс державної підтримки МСБ як інформаційно-консультативної діяльності, яка надається фахівцями (менеджерами) державних органів та органів місцевого самоврядування на запити МСБ щодо їх поточної діяльності, можливих ризиків, шляхів їх подолання тощо, шляхом контактної інформації, яка надходить до приватної частини електронного кабінету, що забезпечує повну прозорість і ефективність у вирішенні різноманітних питань та з метою забезпечення постійного доступу до актуальної інформації;

удосконалено:

- підходи до градації критеріїв державної підтримки МСБ на комерційні та некомерційні критерії, відповідно до європейських розмежовується державна компенсація МСБ – надається за чітко визначеним стратегічно-строком планом та державна допомога МСБ, яка надається, як правило, у разі наявності суттєвих

збитків, які призвели до стану неплатоспроможності, які також різняться за порядком та умовами надання, строковості та іншими правовими наслідками;
- положення про процедури перевірки відповідності державної підтримки МСБ засадам стійкості економіки під час війни та цілям сталого розвитку, що становлять спільний економіко-соціальний інтерес влади та бізнесу, у формі та на умовах, встановленими нормами чинного законодавства, зокрема, планово-програмними урядовими документами за поданням документально-розрахункових відомчих обгрунтувань (Міністерства економіки України);

- підходи до поняття «правові засоби», яке запропоновано визначати в залежності від економічних реалій (функціональний підхід) та правового забезпечення (нормативний підхід). За допомогою функціонального підходу правові засоби запропоновано не обмежувати певними правовими явищами, а включати у їх зміст існуючих сучасних економічно-господарських потреб, які вимагають своєчасного та ефективно-сталого нормативного забезпечення. За допомогою нормативного підходу правові засоби у сфері господарсько-правових відносин щодо умов, підстав та порядку надання державної підтримки малого та середнього бізнесу запропоновано визначати як юридичні вимоги-можливості, які закладені в нормах господарського законодавства та використовуються в процесі практичної реалізації зазначених норм;

- підходи до розмежування засобів державної підтримки МСБ залежно від нормативного характеру, поділом їх на матеріально-правові, які містяться в матеріальних галузях права, складаються із засобів-установлень і засобів-діянь та спрямовані, наприклад, на встановлення правового статусу суб'єктів малого та середнього бізнесу, особливі умови їх фінансування, спрощення процедури надання державної підтримки тощо та процесуально-правові, які можуть бути загальні, які визначають практичну реалізацію конституційного права на судовий захист шляхом звернення до державних судових установ або до третейських судів та спеціальні, наприклад, положення щодо скасування сплати судового збору СМБ за малозначними справами шляхом внесення змін до Закону України «Про судовий збір»;
- розуміння системи заходів державної підтримки малих та середніх підприємців, що мають загальний характер, до якої віднесено фінансова підтримка, у вигляді кредитних програм: державні гарантії, гранти, інвестиційні фонди; адміністративна підтримка: спрощення процедур реєстрації бізнесу, зменшення адміністративного тиску, надання консультаційних послуг, доступ до державних закупівель; інфраструктурна підтримка: її розвиток та забезпечення доступу; підтримка експорту: просування українських товарів і послуг на зовнішніх ринках та надання експортних кредитів і гарантій; підтримка інновацій через фінансування наукових досліджень і розробок, співпрацю з науковими установами, створення технопарків і інкубаторів; розвиток людського капіталу шляхом впровадження програми

професійної підготовки та підтримка освіти шляхом освітніх продуктів, спрямованих на підготовку і перепрофілювання підприємців, тощо, а також заходи спеціального характеру (секторальна державна допомога), що обумовлюються воєнним станом та періодом адаптації законодавства України до вимог ЄС: визначення регіональної державної допомоги, тобто районів, яким надається допомога - території, які визначені в затвердженій карті регіональної допомоги, а також МСБ, які здійснюють на зазначених територіях свою діяльність; сприяння та прискорення переходу на зелені та цифрові технології («Поправка GBER щодо зеленої угоди»), наприклад щодо державної допомоги, яка надана для підтримки розгортання певних високопродуктивних мереж зворотного зв'язку, які приносять користь як фіксованим, так і мобільним мережам, повинна вважатися сумісною з внутрішнім ринком, а також «оцифрування» означає впровадження технологій, що здійснюються електронними пристроями та/або системами, що робить можливим підвищення функціональності продукту, розвиток онлайн-сервісів, модернізацію процесів або перехід до бізнес-моделей, заснованих на виключенні виробництва товарів і надання послуг, зрештою створення трансформаційного впливу; заходів державної допомоги на підтримку екологічно чистої мобільності, доцільно запровадити спеціальні умови сумісності, щоб гарантувати, що допомога є пропорційною та не спотворює надмірно конкуренцію, відволікаючи попит від екологічно чистіших альтернатив;

- положення щодо розширення сфери застосування положень Регламенту (ЄС) № 651/2014 щодо інвестиційної допомоги для інфраструктури для підзарядки електроенергії та водневої заправки, щоб охопити інфраструктуру для заправки, що постачає водень, який не є відновлюваним, за умови чіткого шляху до декарбонізації водню, що постачається. Крім того допомога для підзарядки та заправки інфраструктури також повинна бути доступна для інфраструктури, яка не є загальнодоступною; на виконання положень Регламенту комісії (ЄС) 2021/1237 дослідницькі та дослідницькі проекти або техніко-економічні обґрунтування, які отримали знак якості Seal of Excellence після оцінки та рейтингу, проведеного незалежними експертами та заслуговують на державне фінансування;

- положення щодо заходів підтримки індустріальних парків шляхом виокремлення засновників індустріального парку та керуючих компаній, якими можуть бути МСБ або їх об'єднання, що виступає формою державно-приватного партнерства та вважаємо за доречним визначити ці положення в Законі України «Про індустріальні парки» в залежності від: 1) строку – короткострокові - до 10 років та довгострокові – до 30 років; 2) характеру господарської діяльності: виробничі, переробні, сільськогосподарські, рекреаційні, науково-технічні; 3) мети – комерційні та некомерційні. Також вважається за доцільним визначити окремою формою державної підтримки МСБ – учасників індустріального парку – *Є-відновлення*, яка полягає в наданні певних пільг-стимулів, зокрема, відновлення пошкоджених територій, які постраждали внаслідок воєнних дій; зменшення кредитних ставок залучених банків щодо створення парку на

зазначених територіях; безоплатне підключення парку до водо-, газо-, електромереж; надання премій і надбавок робітникам парку, тощо;
- положення щодо дефіскалізації МСБ, як процедури розробки, прийняття та застосування комплексу заходів, спрямованих на зміну податкового навантаження, як-то: шляхом зменшення розміру податків (єдиного податку) на період воєнного стану та одного року після його скасування, можливість розстрочення сплати податків мінімум на 5 років під час воєнного стану та 5 років після його скасування тощо;

набули подальшого розвитку:

- положення щодо визначення державної підтримки МСБ як комплексу організаційно-управлінських заходів спеціально-компетентних державних органів фінансового, інформаційно-консультаційного, інвестиційного, кадрового, інфраструктурного та іншого характеру у сфері реалізації державної економічної політики, спрямованих на забезпечення стабілізації їх платоспроможності та конкурентоздатності суб'єктів малого та середнього підприємництва, стабілізації їх роботи в кризових явищах та зростання підприємницької активності;
- положення щодо визначення стартапу як новоствореної форми господарювання, як правило, інвестиційно-інноваційного характеру, засновниками якого є МСБ та яка може бути об'єктом державної підтримки, на підставах та в порядку, визначеними нормами чинного законодавства;
- підходи щодо визначення правового режиму як стану правового регулювання державної підтримки МСБ, змістом якого є сукупність господарсько-правових та інших норм різної юридично-ієрархічної сили, які розробляються та приймають компетентними державними владними інституціями у формі актів загального та спеціального характеру, які містять різновиди державної підтримки, її умови та порядок надання з метою подальшого правозастосування юрисдикційними органами;
- положення щодо урахування позитивного досвіду іноземних країн відносно порядку надання державної підтримки на підставі нормативно-планового програмування для України доречним є впровадження досвіду: 1) у США стратегія розвитку підприємництва, що приймається раз на 4 роки, передбачає всебічну підтримку сектора малих і середніх підприємств (МСБ) з боку державних організацій за кількома напрямами: збільшення експортних можливостей; допомога в трансферті технологій; поліпшення доступу до довгострокових кредитів для реконструкції, придбання обладнання та виробництва нових конкурентоспроможних товарів і послуг; поширення інформації про різноманітні державні, регіональні та приватні програми, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності МСБ. В Японії підтримка малих підприємств включає надання позик і гарантій за пільговими умовами для удосконалення та модернізації виробництва наукоємних підприємств,

впровадження інноваційних технологій, сприяння розвитку легкої та харчової промисловості, розробки нових видів продукції, а також створення і розвиток нових суб'єктів малого підприємництва в регіонах з низьким рівнем промислового розвитку. У Данії та Швеції запроваджуються спеціальні програми для стимулювання інновацій у секторі МСБ, зокрема програма «Інноваційне рішення для України», що передбачає надання фінансової підтримки для інноваційних стартапів і малих підприємств; 2) урядові програми Словаччини та Італії сприяють створенню мереж та асоціацій малих і середніх підприємств (МСБ), що допомагають обмінюватися досвідом, знаходити нові можливості та розвивати спільні проєкти. Наприклад, програма Enterprise Europe Network надає МСБ доступ до мережі бізнес-контактів та консультаційних послуг у рамках Європейського Союзу. У Південній Кореї законодавство зобов'язує великі промислові підприємства передавати морально застаріле, але не фізично, обладнання для використання в секторі малого і середнього підприємництва. У Казахстані для розширення доступу малих підприємств до виконання державних замовлень впроваджено схеми попереднього кредитування, щорічно затверджується номенклатура держзамовлень товарів, робіт і послуг, які будуть закуплені в малих підприємств. Крім того, введена заборона на придбання державними установами імпортних товарів, аналоги яких виробляються на малих підприємствах, що стимулює попит на вітчизняну продукцію.

Структурно робота складається з титульного аркуша, анотації державною та англійською мовами, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел.

По закінченню доповіді Кубрака Г.О. присутніми поставлені такі запитання:

Головуюча - завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права, д.ю.н., професор Харитонова Т.Є.

запитала, що в роботі також аналізуються деякі об’єкти державної підтримки, зокрема, відновлення інфраструктури, що є вельми актуальним для воєнного та повоєнного відновлення. Які саме заходи можуть бути застосовані у рамках відновлення інфраструктури?

Кубрак Г.О. відповів, що тут великі виклики стоять перед державою, адже пошкоджена велика частина логістичної галузі, комунальних об’єктів щодо газо-,водо-, електропостачання. Так, наприклад, для підтримки логістичної галузі та стабілізації ринку, держава має зосередитися на розблокуванні морських перевезень та відкритті портів, забезпеченні доступного страхування ризиків для інвесторів, розвитку державно-приватного партнерства, а також прийнятті закону про залізничний транспорт та цільовій підтримці відновлення пошкоджених терміналів й інфраструктури. Цільова підтримка підлягає державному

фінансовому планування та як результат – розробці та прийнятті відповідних програм щодо заходів державної підтримки, наприклад, бюджетною програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу» передбачений порядок та умови наданні грантів, у тому числі й на відновлення інфраструктури або Бюджетна програма «Забезпечення державної підтримки реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями», яка передбачає механізм залучення інвестицій, у тому числі шляхом укладання інвестиційних договорів.

Професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права д.ю.н., професор, Григор'єва Х.А.;

Запитала, що у першому розділі є положення щодо регіональної державної підтримки, слід надати її змістовну характеристику.

Кубрак Г.О. відповів, що вважає змістом регіональної державної підтримки є сукупність заходів, засобів, механізмів, інструментів та взаємоузгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у рамках Закону України «Про державну допомогу» для створення повноцінних умов господарювання та сталого розвитку держави та її регіонів.

Правовим підгрунтям регіональної державної підтримки є Закон України «Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», яким визначені органи, які її надають та визначені місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування. Я вважаю, що зазначені органи можуть надавати майновий вид підтримки малого бізнесу, який, наприклад, передбачає активне залучення в цей процес муніципальної власності (до того ж не лише матеріальної, але й інтелектуальної); наприклад, впровадження на малих та середніх підприємствах нових технологій, проведення лізингових операцій, застосування гарантійних механізмів із використанням муніципального майна.

Доцент кафедри господарського права, к.ю.н., доц. Гофман О.Р.: запитав: у висновках зазначено, що засновники індустріального парку можуть створювати об'єднання, що свідчить про державно-приватного партнерство, а взагалі воно є різновидом державної підтримки?

Кубрак Г.О. відповів, що з точки зору законодавства можливо говорити про те, що державно-приватного партнерство є різновидом державної підтримки. Так, Уряд в 2023 році затвердив Порядок, який визначає механізм прийняття рішення про надання державної підтримки здійснення державно-приватного партнерства, якщо така державна підтримка надається за рахунок коштів державного, місцевого бюджетів шляхом виплати приватному партнеру плати за

експлуатаційну готовність та здійснення інших платежів, передбачених договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійним договором. Взагалі бізнес вважає вигідною для себе участь у ДПП, враховуючи такі фактори: приватна компанія отримує у довгострокове володіння та користування державні активи, забезпечуючи тим самим стабільне отримання прибутку у довгостроковій перспективі; здійснюючи інвестиції, підприємець отримує гарантії їхнього повернення, оскільки держава як його партнер погоджується на забезпечення взаємоприйнятного рівня рентабельності; маючи господарську свободу, приватна фірма може з допомогою підвищення продуктивність праці, нововведень збільшувати загальну прибутковість бізнесу під час терміну дії договору з державою.

Доцент кафедри господарського права, к.ю.н., доц. Згама А.О. вказала, що у висновках до першого розділу є положення щодо виокремлення процесуально-правових засобів державної підтримки МСБ, які можуть бути загальні, які визначають практичну реалізацію конституційного права на судовий захист шляхом звернення до державних судових установ або до третейських судів та спеціальні. А як саме можна надати визначення поняття процесуально-правових засобів державної підтримки МСБ?

Кубрак Г.О. відповів, що процесуально-правові засоби державної підтримки знаходять та залежать від матеріально-правових засобів та є їх відповідним способом захисту при настанні певних негативних явищ, а саме через факт порушення або невиконання положень щодо порядку та умов надання або контролю щодо державної підтримки. Їх можливо визначити як встановлена нормами чинного процесуального законодавства форма захисту порядку, умов надання або контролю щодо державної підтримки МСБ, через яку реалізуються та забезпечуються їх законні права та інтереси.

Доцент кафедри господарського права, к.ю.н., доц. Будурова Г.М. запитала які механізми комерційної підтримки малого та середнього бізнесу можуть бути адаптовані для забезпечення більш ефективної інтеграції українських підприємств у глобальні ланцюги вартості, зокрема в контексті пріоритетних галузей, таких як інформаційні технології, зелена енергетика та агропромисловий комплекс?

Кубрак Г.О. відповів, що механізми комерційної підтримки МСБ для інтеграції у глобальні ланцюги вартості, можуть бути вдосконалені через:

1. Цільову фінансову підтримку пріоритетних галузей, таких як інформаційні технології, зелена енергетика, агропромисловий комплекс;
2. Інструменти стимулювання, такі як державні гранти, субсидії, пільгові кредити;
3. Конкретні напрямки розвитку, наприклад, стимулювання інноваційної діяльності, модернізація виробничих процесів, розширення ринків збут, залучення інвестицій.

До додаткових механізмів комерційної підтримки МСБ слід віднести:

1. Фінансова допомога для участі в міжнародних виставках
2. Розвиток експортного потенціалу
3. Формування бренду підприємства
4. Заохочення створення кластерів і бізнес-асоціацій

Ключовою метою є забезпечення стратегічного підходу, який дозволить підприємствам ефективно планувати діяльність та інтегруватися в глобальні економічні процеси.

Після відповідей на запитання виступив науковий керівник – д.ю.н., професор ПОДЦЕРКОВНИЙ Олег Петрович.

Науковий керівник зазначив, що в цілому дисертанту вдалося повністю виконати поставлені завдання досліджені завдяки використання сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: діалектичний метод, системно-структурний метод, метод системного аналізу, статистичний метод, порівняльно-правовий метод. З метою отримання достовірних і об'єктивних результатів дослідження усі методи використовувалися у взаємозв'язку та взаємозалежності.

Дисертація має наукову новизну, оскільки в ній аргументовано позицію щодо визначення конкурентної позиції МСБ як обов'язкового показника надання державної підтримки, яка визначає поточне становище на ринку, з урахуванням фінансово-господарського стану на підставі показників ділової активності підприємства: коефіцієнтів оборотності активів, заборгованостей, запасів, фондовіддачі; тривалості операційного циклу, оборотності капіталу, запасів, прибутку та рентабельності, що потребує її запровадження задля узгодження економічних мети та змісту засобів державної підтримки МСБ. Доречним є визначення державної підтримки переміщення (релокації) МСБ як процесу переміщення малого бізнесу - виробничо-технічного обладнання, транспортування виробництва, розміщення працівників, приміщення тощо на небезпечну територію, з метою якнайшвидшого відновлення поточної господарської діяльності на протязі дії воєнного стану та одного року після нього. Автором доведено, що створення Єдиного сервісного електронного порталу як Додатку до *Дії - Дія-МСБ підтримка* з відповідним ефективним ступенем захисту, змістом якого є зразки форм-заяв на отримання різних видів державної допомоги, контракти на задоволення державних потреб, тощо дозволятиме підвищити оперативність процедур надання державної підтримки МСБ.

Автором було запропоновано поняття «мале ветеранське підприємництво» як різновиду підприємницької діяльності, метою якої є реінтеграція (бізнес-адаптація) ветеранів до мирного життя, підвищення їх добробуту через реалізацію власної бізнес-ідеї - чисельних бізнес-проєктів, стартапів, хабів, тощо, у тому числі шляхом їх залучення в пріоритетному порядку до виконання

науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб.

Кубрак Г.О. повністю виконано індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план. У процесі роботи з підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи Кубрак Г.О. проявив себе як наполегливий, здібний та вдумливий дослідник. На належному рівні та своєчасно виконував індивідуальний навчальний план, має високі оцінки.

Науковим керівником зазначено, що дисертація Кубрак Г.О. «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

У **обговоренні** дисертаційного дослідження взяли участь:

Кандидат юридичних наук, доцент Добровольська В. В., яка надала високу оцінку дисертації, кількості та характеру досліджених у ній питань, ґрунтовності дослідження, вдалості та значущості висновків, відмітила слушність пропозицій та рекомендацій. Відзначила відображення основних положень дисертації у публікаціях Кубрак Г.О. Зазначила, що дисертація Кубрак Г.О. на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Будурова Г. М. відмітила високий науковий рівень дослідження, актуальність, повноту висновків. Окреслила дискусійне питання, яке носить уточнюючий та рекомендаційний характер, що потрібно було б розкрити питання: на якому етапі розвитку, на даний момент, знаходиться цифровізація засобів державної підтримки. Проте зазначені зауваження пояснюються саме технічною помилкою, а не змістовою. Вказала, що дисертація Кубрак Г.О. на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Згама А. О. відзначила обґрунтованість та повноту викладених основних наукових положень та доцільність використання розроблених теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій. Авторка досить неоднозначно висловлюється щодо диджіталізації державної підтримки бізнесу. Дисертація Кубрак Г.О. на тему

«Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам і може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Гофман О. Р. відзначив обгрунтованість та повноту викладених основних наукових положень та доцільність використання розроблених теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій. Автор досить неоднозначно висловлюється щодо грандів як різновиду державної підтримки біізнесу. Дисертація Кубрак Г.О. на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам і може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Узагальнюючи результати обговорення, дисертацію Кубрак Г.О. на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», можна рекомендувати до захисту.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Кубрак Гліба Олеговича на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Державна підтримка малого та середнього бізнесу є одним з ключових факторів економічного розвитку будь-якої країни, адже саме вона дозволяє стимулювати підприємництво, створювати нові робочі місця та підвищувати конкурентоспроможність національної економіки. Сучасні умови господарювання потребують певних засобів – практичних дій щодо державної підтримки малих та середніх підприємців. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (далі – Закон про державну допомогу) є спеціальним нормативним підґрунтям державної підтримки та містить умови, порядок її надання, мету та інші чинники. Малі та середні підприємці, в силу свого господарсько-організаційного стану, відчувають важкі наслідки воєнної економіки, які можуть їх ввести в стан стійкої неплатоспроможності та, як наслідок, до банкрутства.

Найбільш дійєвими сучасно-затребуваними різновидами державної підтримки є пряма фінансова підтримка: кредити, гранти, субсидії; податкові пільги: зниження ставок податків, податкові канікули; гарантії: державні гарантії за кредитами; інформаційна підтримка, як то надання консультацій, організація

тренінгів та регуляторна підтримка, тобто спрощення процедур ліцензування, реєстрації тощо. Проблемними положеннями є господарсько-правове обгрунтування зазначених різновидів та визначення державної підтримки як економічно-правової категорії, що є важливою умовою її правосвідомості і правозастосування, та зумовлює актуальність дисертаційного дослідження.

Проблемам визначення державної підтримки та її зв'язок із терміном «державна допомога» присвячені праці чисельних вітчизняних і зарубіжних вчених, як юристів, так й економістів, серед яких: О. О. Бакалінська, М. Бараш, О. О. Булана, Г. Л. Знаменський, Д. В. Зятіна, Ю. Кравченка, К. С. Лебьодкін, А. М. Масько, С. Б. Мельнік, Т. В. Некрасова, Я. В. Петруненко, К. В. Смирнова, В. Семиноженка, С. Таран, І. В. Труш, Д. Чернікова, А. В. Шевчук та ін.

У зв'язку з наведеним вище дослідження правових аспектів надання господарсько-правового механізму державної підтримки малого та середнього бізнесу є актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано на кафедрі господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія» згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри «Господарсько-правові засоби забезпечення випереджального економічного розвитку України» на 2021–2025 рр. як складової теми наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову епоху» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер: 0122U000266).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 09 листопада 2022 року (протокол № 2).

Мета і завдання дослідження.

Об'єктом дослідження є суспільно-правові відносини, що формуються в процесі визначення та встановлення державної підтримки малих та середніх підприємців на основі нормативно закріплених критеріїв як елемента інституту господарського права.

Предметом дослідження є теоретичні та господарсько-правові аспекти визначення, ознак і сутністної характеристики державної підтримки малих та середніх підприємців в умовах сучасного господарювання.

Методи дослідження. Відповідно до визначеної мети, поставлених завдань, а також із врахуванням об'єкта і предмета дослідження, було застосовано методологічний інструментарій, що охоплює комплекс філософських, загальнонаукових та спеціальних наукових методів, які забезпечили всебічне та об'єктивне вивчення предмета дослідження й формування науково обґрунтованих висновків.

Зокрема, у роботі використано такі методи: діалектичний метод – як основу при визначенні основних понять (всі розділи); системний – для визначення державної підтримки як інституту господарського права, її ознак та різновидів

(підрозділ 1.1); формально-логічний – для визначення понять «державна допомога», «державна підтримка», «умови-критерії державної підтримки», «форми державної підтримки» (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2.); метод абстрагування та узагальнення – для вивчення і дослідження існуючих підходів до поняття державної підтримки малих та середніх підприємців, її відповідного господарсько-правового забезпечення, застосування до окремих сфер господарювання (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1, 3.2, 3.3.); юридико-статистичний – для аналізу практики застосування державної підтримки малих та середніх підприємців відповідно до її окремих форм (підрозділ 2.2); структурний метод дав змогу виділити різновиди державної підтримки малих та середніх підприємців, їх господарсько-правове та інше забезпечення, дослідити її форми, а також їх застосування до окремих сфер господарювання, (підрозділи 11, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); компаративістський метод сприяв аналізу закономірностей правового впливу на умови надання державної підтримки малих та середніх підприємців та формулюванню пропозицій щодо вдосконалення господарського вітчизняного законодавства з урахуванням позитивного законодавчого зарубіжного досвіду (підрозділ 1.3).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, практика спеціально уповноважених державних органів, а також судова практика.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням питань господарсько-правового регулювання та виокремлення державної підтримки малих та середніх підприємців у контексті воєнного стану та перспективи вступу України до ЄС. Внесок дисертанта в наукову розробку цих проблем полягає у формулюванні нових теоретичних концепцій, уточненні характеристик господарсько-правових категорій, формулюванні рекомендацій для правозастосовної практики та пропозицій щодо удосконалення господарського законодавства України. Зокрема, наукова новизна дослідження відображена в таких основних положеннях:

уперше:

- надано визначення конкурентної позиції МСБ як обов'язкового показника надання державної підтримки, яка визначає поточне становище на ринку, з урахуванням фінансово-господарського стану на підставі показників ділової активності підприємства: коефіцієнтів оборотності активів, заборгованостей, запасів, фондовіддачі; тривалості операційного циклу, оборотності капіталу, запасів, прибутку та рентабельності, що потребує її запровадження задля узгодження економічних мети та змісту засобів державної підтримки МСБ;
- обґрунтоване поняття державної підтримки переміщення (релокації) МСБ як процесу переміщення малого бізнесу - виробничо-технічного обладнання, транспортування виробництва, розміщення працівників, приміщення тощо на небезпечну територію, з метою якнайшвидшого відновлення поточної господарської діяльності протягом дії воєнного стану та одного року після нього;

- запропоноване поняття «мале ветеранське підприємництво» як різновиду підприємницької діяльності, метою якої є реінтеграція (бізнес-адаптація) ветеранів до мирного життя, підвищення їх добробуту через реалізацію власної бізнес-ідеї - чисельних бізнес-проєктів, стартапів, хабів, тощо, у тому числі шляхом їх залучення в пріоритетному порядку до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб;
- запропоновано створення Єдиного сервісного електронного порталу як Додатку до *Дії - Дія-МСБ підтримка* з відповідним ефективним ступенем захисту, змістом якого є зразки форм-заяв на отримання різних видів державної допомоги, контракти на задоволення державних потреб тощо, що дозволятиме підвищити оперативність процедур надання державної підтримки МСБ;
- виокремлено поняття Є-комплаєнс державної підтримки МСБ як інформаційно-консультативної діяльності, яка надається фахівцями (менеджерами) державних органів та органів місцевого самоврядування на запити МСБ щодо їх поточної діяльності, можливих ризиків, шляхів їх подолання тощо шляхом контактної інформації, яка надходить до приватної частини електронного кабінету, що забезпечує повну прозорість і ефективність у вирішенні різноманітних питань та з метою забезпечення постійного доступу до актуальної інформації;

удосконалено:

- підходи до градації критеріїв державної підтримки МСБ на комерційні та некомерційні критерії, відповідно до європейських нормативів, за якими розмежовується державна компенсація МСБ – надається за чітко визначеним стратегічно-строком планом та державна допомога МСБ, яка надається, як правило, у разі наявності суттєвих збитків, які призвели до стану неплатоспроможності, які також різняться за порядком та умовами надання, строковості та іншими правовими наслідками;
- положення про процедури перевірки відповідності державної підтримки МСБ засадам стійкості економіки під час війни та цілям сталого розвитку, що становлять спільний економіко-соціальний інтерес влади та бізнесу, у формі та на умовах, встановленими нормами чинного законодавства, зокрема, планово-програмними урядовими документами за поданням документально-розрахункових відомчих обгрунтувань (Міністерства економіки України);
- підходи до поняття «правові засоби», яке запропоновано визначати в залежності від економічних реалій (функціональний підхід) та правового забезпечення (нормативний підхід). За допомогою функціонального підходу правові засоби запропоновано не обмежувати певними правовими явищами, а включати у їх зміст існуючі сучасні економічно-господарські потреби, які вимагають своєчасного та ефективно-сталого нормативного забезпечення. За допомогою нормативного підходу правові засоби у сфері господарсько-правових відносин щодо умов, підстав та порядку надання державної підтримки малого та середнього бізнесу запропоновано визначати юридичні вимоги-можливості, які

закладені в нормах господарського законодавства та використовуються в процесі практичної реалізації зазначених норм;

- підходи до розмежування засобів державної підтримки МСБ залежно від нормативного характеру, поділом їх на матеріально-правові, які містяться в матеріальних галузях права, складаються із засобів-установлень і засобів-діянь та спрямовані, наприклад, на встановлення правового статусу суб'єктів малого та середнього бізнесу, особливі умови їх фінансування, спрощення процедури надання державної підтримки, тощо та процесуально-правові, які можуть бути загальні, які визначають практичну реалізацію конституційного права на судовий захист шляхом звернення до державних судових установ або до третейських судів та спеціальні, наприклад, положення щодо скасування сплати судового збору СМБ за малозначними справами шляхом внесення змін до Закону України «Про судовий збір»;

- розуміння системи заходів державної підтримки малих та середніх підприємців, що мають загальний характер, до якої віднесено фінансова підтримка, у вигляді кредитних програм: державні гарантії, гранти, інвестиційні фонди; адміністративна підтримка: спрощення процедур реєстрації бізнесу, зменшення адміністративного тиску, надання консультаційних послуг, доступ до державних закупівель; інфраструктурна підтримка: її розвиток та забезпечення доступу; підтримка експорту: просування українських товарів і послуг на зовнішніх ринках та надання експортних кредитів і гарантій; підтримка інновацій через фінансування наукових досліджень і розробок, співпрацю з науковими установами, створення технопарків і інкубаторів; розвиток людського капіталу шляхом впровадження програми професійної підготовки та підтримка освіти шляхом освітніх продуктів, спрямованих на підготовку і перепрофілювання підприємців, тощо, а також заходи спеціального характеру (секторальна державна допомога), що обумовлюються воєнним станом та періодом адаптації законодавства України до вимог ЄС: визначення регіональної державної допомоги, тобто районів, яким надається допомога - території, які визначені в затвердженій карті регіональної допомоги, а також МСБ, які здійснюють на зазначених територіях свою діяльність; сприяння та прискорення переходу на зелені та цифрові технології («Поправка GBER щодо зеленої угоди»), наприклад щодо державної допомоги, яка надана для підтримки розгортання певних високопродуктивних мереж зворотного зв'язку, які приносять користь як фіксованим, так і мобільним мережам, повинна вважатися сумісною з внутрішнім ринком, а також «оцифрування» означає впровадження технологій, що здійснюються електронними пристроями та/або системами, що робить можливим підвищення функціональності продукту, розвиток онлайн-сервісів, модернізацію процесів або перехід до бізнес-моделей, заснованих на виключенні виробництва товарів і надання послуг, зрештою створення трансформаційного впливу; заходів державної допомоги на підтримку екологічно чистої мобільності, доцільно запровадити спеціальні умови сумісності, щоб гарантувати, що допомога є пропорційною та не спотворює надмірно конкуренцію, відволікаючи попит від

екологічно чистіших альтернатив;
- положення щодо розширення сфери застосування положень Регламенту (ЄС) № 651/2014 щодо інвестиційної допомоги для інфраструктури для підзарядки електроенергії та водневої заправки, щоб охопити інфраструктуру для заправки, що постачає водень, який не є відновлюваним, за умови чіткого шляху до декарбонізації водню, що постачається існує. Крім того допомога для підзарядки та заправки інфраструктури також повинна бути доступна для інфраструктури, яка не є загальнодоступною; на виконання положень Регламенту комісії (ЄС) 2021/1237 дослідницькі та дослідницькі проекти або техніко-економічні обґрунтування, які отримали знак якості Seal of Excellence після оцінки та рейтингу, проведеного незалежними експертами та заслуговують на державне фінансування;
- положення щодо заходів підтримки індустріальних парків шляхом виокремлення засновників індустріального парку та керуючих компаній, якими можуть бути МСБ або їх об'єднання, що виступає формою державно-приватного партнерства та вважаємо за доречним визначити ці положення в Законі України «Про індустріальні парки» в залежності від: 1) строку – короткострокові - до 10 років та довгострокові – до 30 років; 2) характеру господарської діяльності: виробничі, переробні, сільськогосподарські, рекреаційні, науково-технічні; 3) мети – комерційні та некомерційні. Також, вважається за доцільним визначити окремою формою державної підтримки МСБ – учасників індустріального парку – *Є-відновлення*, яка полягає в наданні певних пільг-стимулів, зокрема, відновлення пошкоджених територій, які постраждали внаслідок воєнних дій; зменшення кредитних ставок залучених банків щодо створення парку на зазначених територіях; безоплатне підключення парку до водо-, газо-, електро-мереж; надання премій і надбавок робітникам парку, тощо;
- положення щодо дефіскалізації СМБ, як процедури розробки, прийняття та застосування комплексу заходів, спрямованих на зміну податкового навантаження, як-то: шляхом зменшення розміру податків (єдиного податку) на період воєнного стану та одного року після його скасування, можливість розстрочення сплати податків мінімум на 5 років під час воєнного стану та 5 років після його скасування тощо;

набули подальшого розвитку:

- положення щодо визначення державної підтримки МСБ як комплексу організаційно-управлінських заходів спеціально-компетентних державних органів фінансового, інформаційно-консультаційного, інвестиційного, кадрового, інфраструктурного та іншого характеру у сфері реалізації державної економічної політики, спрямованих на забезпечення стабілізації їх платоспроможності та конкурентоздатності суб'єктів малого та середнього підприємництва, стабілізації їх роботи в кризових явищах та зростання підприємницької активності;

- положення щодо визначення стартапу як новоствореної форми господарювання, як правило, інвестиційно-інноваційного характеру, засновниками якого є МСБ та яка може бути об'єктом державної підтримки, на підставах та в порядку, визначеними нормами чинного законодавства;
- підходи щодо визначення правового режиму як стану правового регулювання державної підтримки МСБ, змістом якого є сукупність господарсько-правових та інших норм різної юридично-ієрархічної сили, які розробляються та приймають компетентними державними владними інституціями у формі актів загального та спеціального характеру, які містять різновиди державної підтримки, її умови та порядок надання з метою подальшого правозастосування юрисдикційними органами;
- положення щодо урахування позитивного досвіду іноземних країн відносно порядку надання державної підтримки на підставі нормативно-планового програмування для України доречним є впровадження досвіду: 1) США щодо прийняття раз на 4 роки стратегії розвитку підприємництва визначена як всебічної підтримки державними організаціями сектора МСБ за напрямками діяльності: збільшення експортних можливостей; надання допомоги в трансферті технологій; поліпшення доступу до довготривалих кредитів для реконструкції, придбання обладнання і виробництва нових конкурентоспроможних товарів і послуг; поширення інформації про різні державні, регіональні і приватні програми, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності МСБ. В Японії щодо надання малим підприємствам займи та гарантії по отриманим позикам, тобто субсидії, позики на спеціальних пільгових умовах та займи надаються на: удосконалення та модернізацію виробництва підприємств наукоємної галузі; впровадження розроблених разом з науковими закладами інноваційних технологій; сприяння розвитку легкою та харчової промисловості; розробку та впровадження нових видів продукції; створення та подальший розвиток нових суб'єктів малого підприємництва у регіонах Японії з низьким рівнем промислового розвитку. У Данії і Швеції щодо запровадження спеціальних програм, які спрямовані на стимулювання інновацій у секторі МСБ, наприклад, програма «Інноваційне рішення для України», за якою буде надаватися фінансова підтримка для інноваційних стартапів та малих підприємств; 2) урядових програм Словаччини та Італії, які сприяють створенню мереж та асоціацій МСБ, допомагають обмінюватися досвідом, знаходити нові можливості та розвивати спільні проєкти. Наприклад, програма Enterprise Europe Network надає МСБ доступ до мережі бізнес-контактів та консультаційних послуг у рамках Європейського Союзу; Південної Кореї щодо того, що законодавство країни зобов'язує великі промислові підприємства передавати морально (але не фізично) застаріле обладнання для використання в сфері малого і середнього підприємництва; Казахстану де, для поширення доступу суб'єктів малого підприємництва до виконання держзамовлень впроваджені схеми попереднього

кредитування суб'єктів малого підприємництва, уряд щорічно затверджує номенклатуру держзамовлень товарів, робіт та послуг, які будуть закуплені в малих підприємств, а також встановлена заборона на придбання держустановами імпортних товарів, аналоги яких виробляються на малих підприємствах, що сприяє підвищенню попиту на вітчизняну продукцію.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що викладені в дисертації положення, висновки, пропозиції та рекомендації мають теоретико-прикладний характер і можуть бути використані в

– науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження господарсько-правового аспекту державної підтримки малих та середніх суб'єктів господарювання;

– правотворчості – для оновлення та вдосконалення господарського законодавства України, яким здійснюється правове регулювання державної підтримки малим та середнім суб'єктам господарювання;

– правозастосовній діяльності – для вироблення роз'яснень, з метою правильного та однакового застосування господарсько-правових норм у процесі визначення поняття та ознак державної підтримки малих та середніх суб'єктів господарювання;

– навчальному процесі – для підготовки відповідних розділів підручників і навчальних посібників, викладання та вивчення навчальних дисциплін «Господарське право», «Контрактне право», «Антимонопольно-конкурентне право», підготовці підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, практикумів із зазначених дисциплін.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, результати та пропозиції, сформульовані в дослідженні оприлюднено на науково-практичних конференціях: міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів» (м. Одеса, 26 квітня 2024 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Advances in law: the view of domestic and foreign scholars (Передові досягнення у сфері права: погляд вітчизняних та зарубіжних вчених)» (м. Рига, Латвійська республіка, 3-4 жовтня 2024 року); міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Україна-2024: глобальні та регіональні виклики» (24 жовтня 2024 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в п'яти наукових публікаціях, що розкривають основний зміст дисертації, опублікованих у наукових виданнях, включених до переліку фахових наукових видань України. Окрім того, основні положення дослідження представлені в опублікованих тезах виступів на міжнародних конференціях.

Структура та обсяг дисертації визначені проблематикою дослідження, його метою і завданнями. Робота складається з титульного аркуша, анотації, змісту, основної частини (вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів,

висновків), списку використаних джерел, 1 додатку на 4 сторінках. Повний обсяг роботи становить 231 сторінка, з них основного тексту – 181 сторінка. Список використаних джерел налічує 223 найменування на 30 сторінках.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кубрак Г.О. Державна підтримка малого та середнього підприємництва: вирішення окремих правових проблем. *Правові новели*. 2023. № 21. С. 305-311.
2. Кубрак Г.О. Правове регулювання державної підтримки малого та середнього бізнесу: зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2023. № 6. С. 58-65.
3. Подцерковний О.П., Кубрак Г.О. До питання про господарсько-правові критерії класифікації засобів державної підтримки малого та середнього бізнесу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 516-522.
4. Кубрак Г.О. Перспективи державної підтримки суб'єктв малого бізнесу: правовий аспект. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 615-623.
5. Кубрак Г.О. Проблеми правового забезпечення інструментів цифровізації як об'єктів державної підтримки малого та середнього бізнесу. *Право та державне управління.* 2024. № 2. С. 241-250.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Кубрак Г.О. Місце державної підтримки МСБ в державній економічній та правовій політиці України в сучасних умовах. Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викліків: Міжнародна науково-практична конференція. (Одеса, 26 квітня 2024 року); за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 709-712.
7. Кубрак Г.О. Щодо поняття та ознак державної підтримки. Advances in law: the view of domestic and foreign scholars (October 3–4,2024. Riga, the Republic of Latvia): International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 90-94;
8. Кубрак Г.О. Щодо договірної форми державної підтримки суб'єктів малого підприємництва. Україна-2024: глобальні та регіональні виклики. Міжнародна науково-практична онлайн-конференція. (м. Рівне, 24 жовтня 2024 року); за заг. редакцією О. А. Мітчук. Рівне, Навчально-науковий інститут права Національного університету водного господарства та природокористування, 2024. С. 130-132.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, в тому числі судової практики та зарубіжного досвіду.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кубрак Гліба Олеговича на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р., № 283), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії **з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 6 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Кубрак Г.О. до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кубрак Гліба Олеговича на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кубрак Глеба Олеговича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Кубрак Гліба Олеговича на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Кубрак Гліба Олеговича на тему «Правові засади державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні», зокрема:

1. **Голова ради – Федотов Олег Павлович, д.ю.н., професор кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія»**

Рецензенти:

2. **Будурова Ганна Миколаївна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;**

3. Добровольська Володимира Володимирівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія».

Офіційні опоненти:

4. Джабраїлов Руслан Аятшахович, д.ю.н., професор, заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, м. Київ;

5. Швидка Тетяна Ігорівна, д.ю.н., професор, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації – одностайно.

Головуючий на засіданні
завідувач кафедри аграрного,
земельного та екологічного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, професор **Тетяна ХАРИТОНОВА**